

Verenigingsnieuws

Onder redactie van de secretaris
M. J. Sommeijer, Afdeling Sociale Insekten R.U.U.
Postbus 80.086, 3508 TB Utrecht

april 1989

Verslag van de 143 zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging te Zuidwolde

Deze zomervergadering had een min of meer experimenteel karakter. Het succes van de twee voorafgaande zomervergaderingen in Nunspeet, in 1981 en 1987, had duidelijk gemaakt dat het goed zou zijn om te zoeken naar een alternatief van de tot dan toe gebruikelijke organisatievorm, waarbij het binnenhuis-deel van de vergadering plaatsvond in een (uiteraard) niet te klein hotel. Vooral de relatief hoge kosten die dit voor de deelnemers met zich mee bracht werden door velen als een bezwaar gezien.

Door het NEV-bestuur was daarom een commissie benoemd om een en ander uit te werken, bestaande uit de heer B. van Aartsen, de heer en mevrouw P. H. en W. van Doesburg, de heer W. N. Ellis en de heer en mevrouw R. T. en M. Simon Thomas.

Door hen werd gekozen voor een bijeenkomst in een buitencentrum met zelfverzorging, met in de nabijheid de mogelijkheid tot kamperen én enkele niet te dure hotels. Tevens meende de commissie dat het goed zou zijn om de entomologische activiteiten tijdens de bijeenkomst wat meer te structureren, zo mogelijk door het gezamenlijk uitvoeren van een of ander klein project (bijvoorbeeld, voorzover dat in één weekend mogelijk is, het "inventariseren" van een uit entomologisch oogpunt waardevol terrein) en door het maken van een verslag van de activiteiten. Daarom ook zou er een duidelijker planning van de dagexcursies moeten komen, onder meer door op de vrijdagavond een deskundige een beschrijving van de te bezoeken terreinen te laten geven. Tenslotte bestond er behoefte aan een welomschreven regenprogramma, niet in het minst ook voor de niet-entomologische deelnemers aan de vergadering.

De vergadering werd gehouden van 3 - 5 juni. De meeste deelnemers overnachtten in het ANWB Buitencentrum "de Linderij" in het gehucht Linde (nabij Zuidwolde), enkelen kampeerden in de onmiddellijke nabijheid ervan; een aantal deelnemers verbleef in hotels in de naburige plaatsen, maar gebruikte de maaltijden in de Linderij. De echtparen van Doesburg en Simon Thomas, en vooral mevrouw D. de Buijzer, die als "gast" de vergadering bijwoonde, verzorgden de technische en vooral culinaire voorbereiding. De voorbereiding van de excursies en het leggen van contacten met beheersinstanties werd uitgevoerd door de heer Van Aartsen, ook al uit hoofde van zijn erevoorzitterschap van de vergadering. De heer Dracht (Meppel) gaf op vrijdagavond een zeer uitvoerige beschrijving van de terreinen. De heer Ellis nam de verzorging van het verslag op zich (door ziekte verhinderd de vergadering bij te wonen, was hij daarbij aangewezen op de hulp van anderen, die daarvoor op deze plaats vriendelijk bedankt worden!).

De volgende personen namen aan de vergadering deel:

de heer en mevr. B. en G. C. van Aartsen* (erevoorzitter)
mevrouw D. de Buijzer
de heer J.G.M. Cuppen*
de heer en mevr. A. en Chr. A. Diakonoff
de heer en mevr. P. H. en W. van Doesburg
de heer A. T. Edzes
de heer H. H. Evenhuis
de heer G. L. van Eyndhoven
de heer J. C. Felton*
de heer T. Hakbijl
de heer J. Huijbregts*
mevrouw J. Huisman
de heer R. de Jong

de heer J. Krikken*
 de heer en mevr. F. en M. C. Kruseman*
 de heer J. H. Kuchlein*
 de heer W. Kuijken*
 de heer H. Nieuwenhuysen*
 de heer L. E. N. Sijstermans
 de heer en mevr. R. T. en M. J. Simon Thomas
 de heer en mevr. M. J. en L. Sommeijer
 de heer en mevr. E. A. M. en P. J. M. Speijer
 de heer R. Vis*
 de heer B. J. van Vondel*
 mevrouw H. Wiering-Schreuder
 de heer A. J. de Wilde
 de heer C. J. Zwakhals*

De vergadering had nogal matige weersomstandigheden. Hierop was in een dubbel regenprogramma geanticipeerd. Er bestond de mogelijkheid voor een aantal min of meer touristische excursies, en de heren Th. van Dijk en T. H. P. van Huizen waren zo vriendelijk geweest hadden een zaterdag vrij te maken om desgewenst de entomologische activiteiten op het Biologisch Station Wijster te demonstreren. Voor de touristische sector bestond belangstelling - tamelijk veel deelnemers bezochten de "tuinen van Mien Ruys" te Dedemsvaart, maar de ware entomologen lieten zich niet verleiden tot een binnenhuisexcursie.

Aan de resultaten van hun activiteiten is de rest van dit verslagje gewijd. Niet ieder van de deelnemers heeft entomologische waarnemingen kunnen doen, onder meer wegens de tegenvallende weersomstandigheden. Van de in bovenstaande lijst met een * aangeduide deelnemers werden gegevens ontvangen.

De volgende terreinen werden door een of meer van de deelnemers bezocht: Linde, Wildenberg, Meeuwenveen, het Zwarte Gat, Schrapveen, Rabbinge, Klein Zwitserland en, ietwat buiten het eigenlijke excursieterrein, Dikninge en de Kralose Heide. De meeste genoemde terreinen eigendom van de Stichting het Drents Landschap. Deze stichting, die bij monde van haar secretaris, de heer Buruma, toestemming gaf tot het onderzoek, wordt vriendelijk bedankt voor haar tegemoetkomendheid. Het Meeuwenveen is eigendom van het Staatsbosbeheer.

Korte karakteristiek van de voornaamste bezochte terreinen

Klein Zwitserland (officieel Steenberger Oosterveld): complex van bos, heide en cultuurlandschap.

Linde: houtwallen en laanbomen in een ontginingslandschap in de omgeving van de "Linderij".

Meeuwenveen: een uitveende pingoruïne met verlandingsvegetaties.

Rabbinge: zie Wildenberg.

Schrapveen: lage hooilanden met verlandende sloten en veengaten nabij de Reest.

Wildenberg: complex terrein in het dal van de Reest, grotendeels bestaande uit geaccidenteerde heideterreinen, maar ook met houtwallen, boscomplexen en oud cultuurterrein.

Zwarte Gat: een heide terrein, met een veenplasje, temidden van uitgestrekte weilanden.

Vlinders, Macrolepidoptera

De heer Kuijken meldde van de omgeving van het Meeuwenveen (222-516) enkele mannetjes van de vuurvinder *Heodes tityrus*.

De heer Vis heeft tweemaal op licht gevangen nabij de Linderij en eenmaal in het Reestdalreservaat Wildenberg. Deze twee vangseries worden in tabel 1 samengevat; soorten die overdag in de nabijheid van een der twee nachtelijke monsterpunten werden waargenomen, zijn mede in de tabel verwerkt. Alle genoemde soorten zijn nachtvlinders.

Samen zijn het 73 soorten, verdeeld over acht families, waarbij de geometriden met 30 soorten, en de noctuiden met 28, het best vertegenwoordigd zijn.

Onder deze soorten bevindt zich er eigenlijk niet één die ook niet elders in Nederland in soortgelijke biotopen wordt aangetroffen.

Het opmerkelijkst zijn nog de twee arctiiden *Atolmis rubricollis* en *Eilema sororcula*, soorten waarvan de rupsen leven op korstmossen op (oude, vrijstaande) bomen. Beide soorten komen in Nederland lokaal voor, voornamelijk op zandgrond; volgens de catalogus van Lempke zijn ze plaatselijk gewoon. In Wildenburg verschenen er in één uur negen op het laken, wat als een indicatie kan worden beschouwd voor een (nog) redelijk ontwikkelde kortsmos-flora.

Vlinders, Microlepidoptera

Door Van Aartsen en Kuchlein werden micro's waargenomen in Wildenberg, het Meeuwenveen, Rabbinge, het Zwarte Gat en in Linde. De waarnemingen zijn deels gebaseerd op hand-, deels op lichtvangsten. Hoewel geen der soorten zeer opmerkelijk is, volgt in tabel 2 het complete lijstje van de vangsten.

Tabel 1. Macrolepidoptera

Linderij Wildenberg			Linderij Wildenberg		
DREPANIDAE:			LYMANTRIIDAE:		
<i>Drepana falcataria</i>	+	+	<i>Calliteara pudibunda</i>	+	+
GEOMETRIDAE:			ARCTIIDAE:		
<i>Jodis lactearia</i>	+	+	<i>Atolmis rubricollis</i>	.	+
<i>Timandra griseata</i>	+	.	<i>Eilema sororcula</i>	+	+
<i>Lythria rotaria</i>	.	+	<i>Diacrisia sannio</i>	.	+
<i>Xanthorhoe designata</i>	+	+	<i>Spilosoma lubricipeda</i>	+	+
<i>X. spadicearia</i>	+	.	NOLIDAE:		
<i>X. montanata</i>	+	.	<i>Nola confusalis</i>	.	+
<i>Epirrhoe alternata</i>	+	.	NOCTUIDAE:		
<i>Colostygia pectinataria</i>	.	+	<i>Agrotis exclamationis</i>	+	.
<i>Hydriomena impluviata</i>	+	.	<i>A. segetum</i>	+	.
<i>Perizoma flavofasciata</i>	+	.	<i>Ochropleura plecta</i>	+	+
<i>P. alchemillata</i>	+	.	<i>Axylia putris</i>	.	+
<i>Eupithecia intricata arceuthata</i>	+	.	<i>Noctua pronuba</i>	.	+
<i>E. goossensata</i>	+	.	<i>Lycophotia porphyrea</i>	.	+
<i>E. vulgata</i>	+	.	<i>Diarsia rubi</i>	+	.
<i>E. subfuscata</i>	.	+	<i>Lacanobia oleracea</i>	+	+
<i>E. abbreviata</i>	.	+	<i>L. thalassina</i>	+	.
<i>Opisthograptis luteolata</i>	+	.	<i>Ceramica pisi</i>	+	.
<i>Lomaspilis marginata</i>	+	.	<i>Mythimna comma</i>	.	+
<i>Semiothisa notata</i>	+	.	<i>Acronicta psi</i>	+	.
<i>S. alternaria</i>	+	+	<i>A. rumicis</i>	+	.
<i>S. liturata</i>	.	+	<i>Dypterygia scabriuscula</i>	+	.
<i>S. clathrata</i>	.	+	<i>Rusina ferruginea</i>	+	.
<i>Serraca punctinalis</i>	.	+	<i>Phlogophora meticulosa</i>	.	+
<i>Boarmia roboraria</i>	+	.	<i>Apamea crenata</i>	+	.
<i>Bupalis piniarius</i>	.	+	<i>A. remissa</i>	+	.
<i>Ematurgia atomaria</i>	.	+	<i>Oligia fasciuncula</i>	+	.
<i>Cabera exanthemata</i>	+	+	<i>Charanyca trigrammica</i>	.	+
<i>Hylaea fasciaria</i>	.	+	<i>Caradrina morpheus</i>	+	.
<i>Campaea margaritata</i>	+	+	<i>Lithacodia pygarga</i>	+	.
<i>Perconia strigillaria inaequaria</i>	.	+	<i>Deltote bankiana</i>	.	+
SPHINGIDAE:			<i>Earias clorana</i>	.	+
<i>Deilephila elpenor</i>	+	.	<i>Pseudoips fagana</i>	+	.
<i>Hyloicus pinastri</i>	.	+	<i>Plusia festucae</i>	+	+
NOTODONTIDAE:			<i>Abrostola trigemina</i>	+	.
<i>Peridea anceps</i>	+	+	<i>Rivula sericealis</i>	+	.
<i>Eligmodonta ziczac</i>	.	+			
<i>Pheosia gnoma</i>	+	.			
<i>Ptilodon capucina</i>	+	+			
<i>Pterostoma palpina</i>	+	.			
<i>Drymonia dodonaea</i>	.	+			

Waterinsekten

Door de heren Van Vondel. Huijbregts en Cuppen werden waterinsekten verzameld. Eerstgenoemde twee zijn verantwoordelijk voor de in tabel 3 volgende gegevens over kevers, laatstgenoemde voor die m.b.t. de wantsen.

In Avereest werd gemonsterd in de Reest bij Kerkvonder (Amersfoort-coördinaten 222,0-515,3, monsternummer HH 496 van Huijbregts; kolom A in tabel 3).

In Wildenberg werden vier monsters genomen: een monster in een veenput met *Sphagnum* (coördinaten 222,25-515,2, monsternummer HH 497 van

Tabel 2. Microlepidoptera; nomenclatuur en volgorde gebaseerd op de Codelijst (Kuchlein, 1877)

	Wilden- berg	Meeu- wenveen	Rabbinge	Zwarte Cat	Linde
<i>Adela degeerella</i>	+	+	+	.	.
<i>Triaxomera parasitella</i>	.	.	.	.	+
<i>Caloptilia alchimiella</i>	.	.	.	.	+
<i>Phyllonorycter muelleriella</i>	+	.	.	.	.
<i>Phyllonorycter geniculella</i>	.	.	.	.	+
<i>Argyresthia conjugella</i>	+	.	.	.	+
<i>Endrosis sarcitrella</i>	.	.	.	.	+
<i>Elachista cerusella</i>	.	.	.	.	+
<i>Coleophora laricella</i>	.	.	.	.	+
<i>Teleiodes proximella</i>	+	.	.	.	+
<i>Clepsis spectrana</i>	+	.	.	.	+
<i>Capua vulgana</i>	+	.	.	.	.
<i>Aleimma loeflingiana</i>	.	.	.	.	+
<i>Olethreutes arcuella</i>	+	.	.	.	.
<i>Olethreutes lacunana</i>	+	.	.	.	+
<i>Hedya dimidialba</i>	.	.	.	.	+
<i>Orthotaenia undulana</i>	+	.	.	+	.
<i>Gypsonoma delabana</i>	.	.	.	.	+
<i>Epiblema rosaecolana</i>	.	.	.	.	+
<i>Eupoecilia ambiguella</i>	.	.	.	.	+
<i>Anthophila fabriciana</i>	+	.	+	+	.
<i>Cryptoblabes bistriga</i>	+	.	.	.	.
<i>Pyla fusca</i>	.	.	.	.	+
<i>Chrysoteuchia culmella</i>	+	.	.	+	.
<i>Crambus lathoniellus</i>	+	+	.	.	+
<i>Scoparia ambigua</i>	+	.	.	.	+
<i>Evergestis forficalis</i>	.	.	.	.	+
<i>Ostrinia nubilalis</i>	.	.	.	.	+
<i>Phylactaenia coronata</i>	.	.	.	.	+

Huijbregts; kolom W1 in tabel 3); in een voedselrijke sloot (coördinaten 422,2-515,9; HH 498, kolom W2); in een veenput zonder vegetatie (coördinaten 422,15-516,3, HH 499, kolom W3); en een ven in berken/eikenbos (coördinaten 222,6-515,6, monsternummer 1988.06.04.01 van Van Vondel; kolom W4)

In **Rabbinge** werd gemonsterd in weilandpoeltjes met *Sphagnum* (coörd. 222,5-514,8, Van Vondel 1988.06.04.02, kolom R1 in tabel 3) en in beek de Reest (coörd. 222-514, 1988.06.04.03, R2)

In een verlandend kanaal nabij boerderij Rabbinge werd een aantal soorten waterwantsen aangetroffen (R3)

In **Schrapveen** werden door Van Vondel de volgende monsters waterkevers verzameld, alle met coördinaten 225,9-516,1 (waterwantsen werden hier niet aangetroffen):

1988.06.05.011: Greppel in hooiland waarin o.a. grote ratelaar, kartelblad, moerasviooltje en wit-

bol. Breedte ca. 50 cm, diepte 5 cm (S1)

1988.06.05.02: slootje, 100 cm breed en 5 cm diep met eendekroos en liesgras. Bodem met een dikke laag detritus (40 cm) (S2).

1988.06.05.03: als vorige monsterpunt; kwelindicatie (S3).

1988.06.05.04: slootje in grasland, 200 cm breed, 5 cm diep; gele lis (S4).

1988.06.05.05: greppel in grasland op enige meters afstand van de beek de Reest. Waterdiepte nihil, pas na "trappen" ontstaan plasjes (S5).

Opmerkingen m.b.t. de waterkever-fauna

Met name de monsterpunten in Rabbinge en Schrapveen vertegenwoordigen biotopen die helaas nog maar weinig in Nederland voorkomen. Naast algemene soorten worden hier dan ook voor dit type water kenmerkende soorten aangetroffen als *Hydroporus scalesianus*, *H. neglectus*, *H. rufifrons*, *Laccornis oblongus*, *Agabus affinis*, *A. unguicularis*, me-

Tabel 3. Waterinsekten (deel 1)

	A				W			R			S					
		1	2	3	4			1	2	3		1	2	3	4	5
KEVERS:																
HALIPLIDAE:																
Pelodytes caesus	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	.	.	.	.
Haliphus lineatocollis	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	.	.	.	.
H. ruficollis	+	.	.	.	.	.	.	.	+			.	+	+	+	.
H. fluviatilis	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	.	.	.	.
H. laminatus	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	.	.	.	.
H. heydeni	.	.	.	.	.	.	.	.	.			.	.	.	+	.
NOTERIDAE:																
Noterus crassicornis	.	.	.	.	+	.	.	+	.			.	+	+	.	.
DYTISCIDAE:																
Laccophilus minutus	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	.	.	.	.
L. hyalinus	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	.	.	.	.
Hyphydrus ovatus	.	.	.	.	+	.	.	.	.			.	.	.	.	.
Coelambus impressopunctatus	.	.	.	.	+	.	.	.	.			.	.	.	.	.
Hydroglyphus pusillus	.	.	.	.	.	.	.	.	.			.	+	.	.	.
Hygrotus versicolor	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	.	.	.	.
H. inaequalis	.	.	.	.	+	.	.	.	+			.	.	.	+	.
H. decoratus	.	+	.	.	.	.	.	+	.			.	+	+	+	+
Hydroporus scalesianus	.	+	.	.	.	.	.	+	.			.	+	+	.	.
H. angustatus	.	+	.	.	+	.	.	+	.			.	+	+	+	+
H. neglectus	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	+	+	+	+
H. umbrosus	.	+	.	.	+	.	.	+	.			.	+	+	+	+
H. tristis	.	.	.	.	+	.	.	+	.			.	.	+	.	.
H. palustris	.	.	.	.	+	.	.	+	.			.	+	+	+	+
H. incognitus	.	+	.	.	.	.	.	.	.			.	+	+	+	+
H. striola	.	.	.	.	+	.	.	+	+			.	+	+	+	+
H. erythrocephalus	.	.	.	.	+	.	.	.	.			.	+	.	.	.
H. rufifrons	.	.	.	.	.	.	.	.	.			.	+	+	+	+
H. planus	+	.	+	+	+	.	+	+	+			.	.	+	+	+
H. nigrita	.	.	.	.	.	.	.	.	.			.	.	.	+	+
H. pubescens	.	.	.	.	+	.	.	.	.			.	.	.	.	.
H. memnonius	.	+	+	+	.	.	.	.	.			.	.	.	.	.
Graptodytes pictus	.	.	.	.	+	.	.	.	+			.	.	.	.	.
Copelatus haemorrhoidalis	.	.	.	.	.	.	.	+	.			.	.	.	.	.
Laccornis oblongus	.	.	.	.	.	.	.	.	.			.	+	+	.	.
Agabus melanocornis	+	.	.	.	+	.	.	.	.			.	.	.	.	.
A. bipustulatus	+	+	.	+	+	.	+	.	+			.	+	+	+	+
A. sturmii	.	.	+	+	.	.	+	+	.			.	.	+	.	.
A. affinis	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	.	.	.	.
A. unguicularis	.	.	.	.	.	.	.	.	.			.	.	+	.	.
A. chalconatus	+	.	+	.	.	.	.	.	.			.	.	.	.	.
Ilybius ater	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	+	+	+	+
I. quadriguttatus	.	.	.	.	.	.	.	.	+			.	+	.	+	+
I. guttiger	.	.	.	.	+	.	.	+	.			.	+	+	+	+
Rhantus suturalis	.	.	.	.	+	.	.	.	.			.	.	+	+	.
R. exoletus	.	.	.	.	+	.	.	.	.			.	.	.	.	.
Hydaticus seminiger	.	.	.	.	.	.	.	+	.			.	.	.	.	.
HYDRAENIDAE:																
Hydraena britteni	.	.	.	.	.	.	.	.	.			.	.	.	.	+

Tabel 3. Waterinsekten (deel 2)

	A	W			R			S					
		1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
HYDROPHILIDAE:													
Spercheus emarginatus	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
Helophorus aequalis	+	++	.	+	++	.	.	.	+	+	+	+	+
H. brevipalpis	+	++	.	+	++	.	.	.	+	+	+	+	+
H. obscurus	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
H. strigifrons	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	++	.
Hydrochus carinatus	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.
Coelostoma orbiculare	.	+	.	.	.	.	.	.	.	++	.	+	.
Hydrobius fuscipes	.	++	.	.	+	.	.	.	+	+	+	.	.
Anacaena globulus	.	+	+	.	.	.	.	.	+	+	+	.	+
A. limbata	.	.	.	.	++	.	.	.	.	++	.	+	+
A. lutescens	+	+++	.	.	+	.	.	.	+	+	+	+	+
Laccobius minutus	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.
Laccobius sp.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Helochaeres punctatus	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.
Enochrus affinis	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
E. quadripunctatus	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
E. coarctatus	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	+	.	.
Cymbiodyta marginella	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.
Cercyon bifeneistratus	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
C. tristis	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	++	.
C. convexiusculus	.	+	.	.	.	+	.	.	.	++	.	+	+
C. ustulatus	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
WANTSEN													
HEBRIDAE:													
Hebrus ruficeps						+	.	+					
H. pusillus						+	.	+					
VELIIDAE:													
Microvelia reticulata						+	.	.					
M. umbricola						+	.	.					
GERRIDAE:													
Gerris thoracicus						.	+	.					
G. lacustris						.	+	.					
NEPIDAE:													
Nepa rubra						+	.	+	.				
NAUCORIDAE													
Ilyocoris cimicioides						+	.	.					
NOTONECTIDAE:													
Notonecta glauca						+	.	+	.				
CORICIDAE:													
Cymatia coleoptrata						+	.	.					
C. bonsdorffi						+	.	.					
Corixa dentipes						.	+	.					
Hesperocorixa sahlbergi						+	+	+	+				
Callicorixa praeusta						.	+	.					
Sigara falleni						.	+	.					
S. striata						.	+	.					
SALDIDAE:													
Chartoscirta cincta						+	.	.					

lanocornis en *chalconatus*, soorten die over het algemeen in Nederland zeldzaam zijn. Op grond van "de Waterkevers van de Benelux" een overzicht waarvan de publicatie thans door negen auteurs wordt voorbereid, kan over enkele van deze soorten iets meer gezegd worden:

Hygrotes decoratus: wel algemeen, maar nog niet eerder uit Drenthe en Overijssel gemeld. Deze soort leeft met name in voedselarme, semipermanente milieus.

Hydroporus incognitus: Wel vrij algemeen, maar tyrfophiel (voorkeur voor *Sphagnum*-milieus). Leeft in verlandingsituaties met een laag grof organisch materiaal op de bodem, en met kwel, o.m. in bosgreppels.

Hydroporus scalesianus: vrij zeldzaam; nog niet eerder uit Drenthe en Overijssel gemeld. Leeft in verlandende wateren of oeverzones van oligomesotrofe of mesotrofe wateren. Vooral in veenmosrietlanden en zeggenmoerassen.

Agabus chalconatus: ontbreekt in het westen van Nederland; eerste melding voor Drenthe. In stilstaande of zwakstromende temporaire wateren met veel bladafval, vaak in voedselrijkere bosgebieden.

Agabus melanocornis: Eerste vermelding voor Drenthe; voornamelijk een soort van oostelijk en zuidelijk Nederland. Leeft in zure wateren op heide en hoogveen, en wordt vrijwel nooit samen met de vorige soort aangetroffen!

Omdat het op grond van enkele bemonsteringen moeilijk is om met goed onderbouwde beheersadviezen te komen wordt hier volstaan met enkele losse opmerkingen:

Wildenberg: het huidige beheer, waarschijnlijk "niets doen" zou gehandhaafd kunnen blijven.

Rabbinge: Ook in de toekomst dient voorkomen te worden dat vee in de buurt van de *Sphagnum*-poelen kan komen, om bemesting en vertrapping te voorkomen.

Schrapveen: De sloten in dit terrein zijn sterk aan verlanding onderhevig. In het huidige verlandingsstadium, waarbij slechts weinig water staat boven een zeer dikke laag detritus of soms zelfs nauwelijks water zichtbaar is, wordt een zeer interessante waterkeverfauna aangetroffen. Het huidige beheer zou gehandhaafd moeten worden. Er dient echter voor gewaakt te worden dat de verlanding zover doorgaat dat de sloten daadwerkelijk droog komen te staan. In dat geval moet overwogen worden om gedeelten van sloten opnieuw uit te baggeren zodat in het terrein, vlak bij elkaar, een aantal fasen uit het verlandingsproces tegelijkertijd aanwezig zijn.

Samenvattend: De bezochte terreinen zijn wat waterkevers betreft interessant tot zeer interessant. In totaal zijn 65 soorten "echte" waterkevers waargenomen, dat is ongeveer een kwart van de totale Nederlandse fauna.

Mest en aaskevers

Door Krikken en Huijbregts is in Wildenberg en Rabbinge een proefbemonstering uitgevoerd van mest- en aaskevers, met het doel inzicht te krijgen in de fauna van de genoemde groepen in het dal van de Reest in zuidelijk Drenthe, en om in Nederland een techniek van bemonstering te testen die in de tropen bevredigend werkt.

Hiertoe werden op zaterdag 4 juni aan de hand van de topografische kaart enige series bodemvallen met menselijke faeces en vis uitgezet. De bodemvallen bestonden uit plastic yoghurt-bekers van 0,5 liter; ze waren voor ongeveer de helft gevuld met water waaraan enig detergens was toegevoegd en een theelepel chloralhydraat. Boven de tot de rand ingegraven vallen werd het lokaas (mest of vis) opgehangen in geperforeerde kokers. Op vier plekken werden telkens zes vallen ingegraven, in totaal dus 24. Steeds werden twee met mest geaasd, twee met vis, en (bij wijze van experiment) nog eens twee met het mengsel van Sturani (een middel dat in Italië wordt gebruikt om loopkevers te vangen, en dat Huijbregts in Nederland wilde proberen).

De vallenseries stonden in vochtig hooiland (tabel 4, kolom 1), (2) vochtig veenbos met berk en den, (3) in gemengd droog bos met den, eik en berk en (4) op een stuifkop in de heide.

De uitgezette vallen werden op 5 juni volgens het gebruikelijke schema nogmaals gecontroleerd en op 10 juni geleegd.

Voorts is er nog enig strooisel gezeefd (op de plekken 2 en 4 in tabel 4) maar praktisch zonder resultaat, althans wat de kevers betreft!

Het weer was tijdens de periode dat de bodemvallen uitstonden matig: wisselend bewolkt en regenachtig.

Het verzamelde materiaal is thans provisorisch uitgezort, en tabel 4 geeft per familie de aantallen (soorten en individuen); als bij nadere analyse opmerkelijke zaken naar voren komen zal dit aan de terrein-eigenaar worden doorgegeven. Commentaar kan bij de resultaten slechts in beperkte mate worden gegeven, omdat er nauwelijks vergelijkbare gegevens beschikbaar zijn. Deze techniek van mest- en aaskeveronderzoek is in West-Europa praktisch niet toegepast. Wel is - ook in Drenthe, met name

Tabel 4. Aantallen soorten en individuen van keverfamilies, getotaliseerd per monsterpunt. s: aantal herkenbare soorten; i: aantal individuen; ts: totaal aantal herkenbare soorten per familie. Per monsterpunt stonden gedurende 12 dagen 6 vallen, waarvan 2 geaasd met mest, 2 met vis en 2 met Sturani.

	1 hooiland		2 nat bos		3 droog bos		4 heide		ts
	t	s	t	s	t	s	t	s	
Carabidae	5	19	5	26	4	24	4	17	17
Dytiscidae	.	.	1	1	.	.	.	.	1
Silphidae	3	4	2	7	4	7	1	1	5
Staphylinidae	14	21	16	33	12	33	12	14	25
Leiodidae	2	4	4	34	5	35	2	3	7
Hydrophilidae	1	2	2	9	1	3	.	.	2
Scarabaeidae	2	3	.	.	1	1	3	46	3
Elateridae	1	2	.	.	.	.	1	1	2
Byrrhidae	.	.	1	1	.	.	1	2	1
Nitidulidae	.	.	2	2	.	.	.	.	2
Lathridiidae	.	.	1	1	.	.	.	.	1
Colydiidae	.	.	1	1	.	.	.	.	1
Chrysomelidae	1	1	1	1	.	.	.	.	2
Curculionidae	1	1	.	.	.	.	.	.	1

door het Biologisch Station Wijster - met bodemvallen op loopkevers gemonsterd.

Overigens gaat het hier uiteraard om een zeer beperkte momentopname uit de lokale fauna. Er mag dus geen te grote waarde aan de resultaten worden toegekend.

Het materiaal bevindt zich in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden en zal t.z.t. aan specialisten ter hand worden gesteld.

Het totaalresultaat dat tabel 4 toont is, in termen van zowel aantallen soorten als aantallen individuen, verontrustend gering, zelfs als rekening gehouden wordt met de korte bemonsteringsperiode in een voor kevers ongunstig jaargetijde. De indruk bestaat dat het bos (kolommen 2 en 3) slecht groeide: weinig blad, veel dood hout, weinig verjonging. De strooisellaag maakte een plakkerige indruk; het vermoeden wordt gewekt dat verzuring hieraan debet is.

Van de gedetermineerde soorten is geen enkele nieuwe voor Drenthe: de 17 Carabidae, 5 Silphidae en 3 Scarabaeidae waren alle reeds van de provincie bekend. De aantallen Carabidae leken bijzonder laag.

De monstertechniek, die hierboven beschreven werd, blijkt overigens goed te voldoen. De monsters zullen voortaan niet meer droog bewaard moeten blijven, maar in alcohol. Tussen de enorme massa's vliegen (niet onderzochte Sarcophagidae en Calliphoridae) gaan de kevers anders volstrekt ten on-

der; het uitzoeken is dan hopelijk wat minder arbeidsintensief.

Overige (land-)insekten

Wildenberg

Er werd door de heer Kruseman een exemplaar van de doornsprinkhaan *Tetrix undulata* verzameld; in Drenthe is deze soort overigens nog vrij algemeen.

Door Van Achterberg werden de volgende sluipwespen verzameld: *Alomyia debellator* (een algemene soort, parasiet van de vlinder *Hepialus humuli*), *Cratichneumon fabricator*, *C. culex* en *C. rufifrons* (drie algemeen voorkomende parasieten van noctuiden-poppen) en *Odontocolon ruspator*. De laatste soort parasiteert op keverlarven in dood tot halfvergaan hout; daarvan was in dit terrein nogal wat aanwezig.

Nieuwenhuysen vond ondanks het slechte weer enkele Hymenoptera: in vak 222-515 een exemplaar van de algemene graafbij *Lasioglossum sexstrigatus*. Kleine zandverstuivingen ten westen van de Nieuwe Dijk (222-516) in de Wildenberg bleken ideale terreintjes te zijn voor graafwespen (*Lestica subterranea*, *Tachysphex pompiliformis*, *Crossocerus wasmaeli*, *Crabro peltarius*, *C. scutellatus* en *Oxybelus uniglutinis*). Op bloeiende composieten vlogen hier de graafbijen *Andrena wilkella*, *Lasioglossum villosulum*, *L. calceatum* en *L. leucozoni-*

um.

Ook Kijken nam hier enkele exemplaren waar van de graafwespen *Crabro peltarius*, de bladwesp *Tenthredo mesomelas* en de plooiwesp *Ancistrocerus oiventris* en *A. trifasciatus*. Voorts verzamelde hij de boktor *Strangalia aethiops* en de langpootmug *Tanyptera atrata*.

Afgezien van de niet zeer algemene *Andrena wilkella* betreft het betrekkelijk gewone soorten; meer kan ook moeilijk verwacht worden van een kortstondig bezoek bij slecht entomologen-weer.

Klein Zwitserland

Felton nam hier de mieren *Tetramorium caespitum*, *Formica polyctena* en *F. sanguinea* waar, de spinendoder *Arachnospila spissa* en de graafwesp *Lestica subterranea*.

Kralose Heide

Hier werden door Felton de graafwespen *Crabro scutellatus* en *Crossocerus wesmaeli* waargenomen.

Dikninge

Sommeijer verzamelde voor Nieuwenhuysen hier (vak 215-520) nog de hommels *Megabombus hortorum*, *M. pascuorum*, *Bombus terrestris* en *Pyrobombus pratorum*.

144e Zomerbijeenkomst

Zoals reeds aangekondigd is in het verenigingsnieuws van februari wordt de zomerbijeenkomst gehouden van 9 - 11 juni 1989 in "De Schouwsche Boer", Torenweg 10 te Haamstede. U kunt hier vrijdagmiddag vanaf 16.00 uur op de kamers terecht, maar bagage kan al wel eerder worden afgegeven. De avondmaaltijd is om 18.00 uur. Nogmaals, wellicht ten overvloede, overnachting vindt plaats op stapelbedden en men dient zelf een lakenpakket mee te brengen. Wie niet in "De Schouwsche Boer" overnacht, maar daar wel de maaltijden gebruikt dient zelf voor de overnachting te reserveren.

Hotel liefhebbers kunnen reeds op honderd m van "De Schouwsche Boer" terecht in Hotel "Vlieg-veld", Torenweg 1, 4328 JC Haamstede, tel. 01115 1655.

Voor kampeersers zijn er verscheidene campings in de omgeving. Op ca 500 m ligt camping "'t Groenewoudt", Groenewoudseweg 18, 4328 GH Haamstede, tel. 01115 1410. Iets verder weg ligt het veel grotere kampeercentrum "Ginsterveld", J.J. Boeijsweg 45, 4328 HA Haamstede, tel. 01115 1590.

Kaarten

Voor de deelnemers zullen er Voetspoorkaarten, schaal 1:10.000, van de Boswachterij Westerschouwen beschikbaar zijn, evenals een eenvoudig kaartje van de kop van Schouwen, schaal 1:50.000. Voor

wie een gedetailleerde topografische kaart wenst: Top. kaart nr. 42E, schaal 1:25.000, beslaat het gehele gebied van Schouwen ten W. van Scharendijke - Serooskerke. Deze kaart is voor f 13,65 + f 3,50 verzendkosten verkrijgbaar bij de Topografische Dienst, Postbus 115, 7800 AC Emmen, tel. 05910 96911.

Voor een overzicht van bijna geheel Zeeland kan men bijv. ANWB kaart nr. 10 schaal 1:100.000 gebruiken.

Openbaar vervoer

Met openbaar vervoer kan men Haamstede als volgt bereiken :

A. Voor wie uit het noorden en westen komt: via Rotterdam CS, vandaar per metro naar station Rotterdam-Zuidplein. Hier vertrekt 5 over half lijn 133 van ZWN naar Schouwen, die ca 1,5 uur later Haamstede (kerk) bereikt. Lijn 136 vertrekt eveneens van Zuidplein en wel om 5 over het hele uur; men dient dan onderweg over te stappen.

B. Vanuit Brabant naar station Goes CS. Vandaar met lijn 10, vertrek 10 voor half en 10 voor het hele uur, naar Zierikzee. In Zierikzee overstappen op bovengenoemde lijn 133. Vanuit Goes duurt de reis ongeveer een uur.

Wie van plan is per openbaar vervoer te reizen kan contact opnemen met C. J. Zwakhals (adres zie on-